

Aan de leden van de vaste Kamercommissies EZK en VWS

Betreft: Brandbrief over onrechtmatig besluit Minister EZK over veiling 3,5 GHz

16 januari 2024

Geachte leden van de Kamercommissies EZK en VWS,

Hierbij willen we uw dringende aandacht vragen voor het feit dat Minister Adriaansens van EZK met het Bekendmakingsbesluit veiling vergunningen 3,5 GHz van 21 december 2023 handelt in strijd met het VN-verdrag Handicap. Stichting EHS¹ heeft het Ministerie van EZK daar inmiddels van op de hoogte gesteld en wil graag ook de Kamercommissie EZK hier dringend over informeren.

Uw Kamer heeft dit bekendmakingsbesluit ontvangen via Kamerbrief 24095 nr. 584 van 21 december 2023 over frequentiebeleid https://www.tweedekamer.nl/kamerstukken/brieven_regering/detail?id=2023D50840&did=2023D50840. Het spoedeisende karakter van deze zaak is er in gelegen dat op pagina 2 van deze brief het voornemen staat de veilingregeling uiterlijk 1 februari 2024 te publiceren.

Brief Stichting EHS aan Ministerie van EZK

De Minister van EZK is al sinds afgelopen zomer op de hoogte van het feit dat er met betrekking tot digitale zaken en draadloze communicatie rekening gehouden moet worden met de kwetsbare positie van elektrogevoeligen. Dit omdat deze groep volledig onder de reikwijdte van het VN-verdrag Handicap en de Wet gelijke behandeling op grond van handicap of chronische ziekte (Wgbh/cz) valt. Dit laatste is ons bevestigd door het Ministerie van VWS, dat coördinerend is voor de implementatie van het VN-verdrag Handicap, het College voor de Rechten van de Mens dat belast is met de controle op de naleving van het VN-verdrag en koepelorganisatie Ieder(in).

Stichting EHS heeft hierover op 14 juli 2023 een brief gestuurd aan minister Adriaansens. Deze brief is op 18 juli 2023 ook ter kennisname aan uw Kamercommissies gestuurd. Kern van onze brief is dat het Ministerie van EZK jarenlang ten onrechte geen rekening heeft gehouden met mensen met EHS. In de brief hebben we minister Adriaansens onder meer verzocht zich aan de verplichtingen van het VN-

¹ Stichting EHS behartigt sinds 2007 de belangen van de vele mensen met EHS die ziek worden van de Elektromagnetische Velden van draadloze communicatie en elektriciteit.

verdrag Handicap te houden en voor dit moment de voorgenomen veiling en uitrol van de 3,5 GHz band aan te houden. Stichting EHS heeft verzocht om overleg hierover met het Ministerie van EZK. Zie bijlage onderaan.

Reactie EZK op brief Stichting EHS

Inmiddels is het een half jaar geleden dat Stichting EHS bovengenoemde brief verstuurde. Het Ministerie van EZK heeft hier nog steeds niet inhoudelijk op gereageerd. De laatste reactie die we - na diverse rappels van onze kant - eerst op 6 december 2023 van de directie Digitale Economie van het Ministerie van EZK kregen is de volgende:

We zijn inmiddels begonnen met het opstellen van een inhoudelijke reactie op uw brief. Met betrekking tot de implicaties van de implementatie van het VN-gehandicapttenverdrag op het opstellen van wet- en regelgeving door ons departement heb ik uitvraag gedaan bij de collega's van het ministerie van VWS en de afdeling Wetgeving en Juridische Zaken (WJZ) van ons ministerie. Momenteel zijn we bezig met het verwerken van de reactie die we hebben ontvangen en het opstellen van een gezamenlijke reactie vanuit beide departementen op de brief die u naar ons verzonden heeft. Gelet op de complexe aard van de materie en de afstemming die noodzakelijk is voor het formuleren van een gezamenlijke reactie kost dit enige procestijd.

Inmiddels ruim een maand geleden heeft het Ministerie van EZK ons (weer) om geduld gevraagd wat betreft de reactie op onze brief en ons verzoek tot overleg. We hebben nog steeds geen inhoudelijke reactie gehad van het ministerie.

Bekendmakingsbesluit veiling 3,5 GHz

Terwijl ons verzoek al maandenlang bij het Ministerie van EZK ligt en het Ministerie van EZK ons maar om geduld blijft vragen was men tegelijkertijd druk bezig met het in gang zetten van de veiling. Terwijl ons op 6 december nog werd gewezen op de complexe aard van de materie heeft het Ministerie van EZK, dezelfde directie Digitale Economie, op 21 december 2023 het bekendmakingsbesluit 3,5 GHz genomen. Dit is in strijd met de beginselen van behoorlijk bestuur.

Dit alles met voorbijgaan aan de verplichtingen die uit het VN-verdrag Handicap voortvloeien. Volgens het verdrag mogen geen maatregelen worden genomen die de positie van een groep verslechteren. Het openstellen van de 3,5 GHz band zal leiden tot een ernstige verslechtering van de positie van mensen met EHS. En volgens het verdrag is het ministerie verplicht hierover met ons overleg te voeren.

De minister wil de veilingregeling uiterlijk 1 februari publiceren. De motivatie hiervoor is dat de maatschappij anders achterop zou raken met de ontwikkeling en gebruik van 5G. Over de gevolgen voor de kwetsbare burgers wordt niet gesproken.

Stichting EHS heeft het Ministerie van EZK op 11 januari jl. laten weten dit een verbazingwekkende gang van zaken te vinden, zo snel mogelijk overleg te willen en een stap naar de rechter niet uit te sluiten. Ook naar aanleiding hiervan hebben we geen reactie van het ministerie gekregen.

Verzoek aan Kamercommissies EZK en VWS

Het bekendmakingsbesluit en de voorgenomen publicatie uiterlijk 1 februari is in strijd met het recht. De overheid houdt hierbij geen rekening met andere dan economische belangen. Opnieuw worden de signalen van een grote groep burgers genegeerd (zeker 3% van de bevolking heeft EHS).

Hierbij willen we ook de leden van de Kamercommissies vragen dit punt op korte termijn onder de aandacht van de minister van EZK te brengen.

Mocht u hierover nog vragen hebben dan hoor ik dat graag.

Met vriendelijke groet,

Rob van der Boom
Voorzitter Stichting EHS

Bijlage: Brief Stichting EHS aan EZK 14 juli 2023

BIJLAGE

Aan de Minister van Economische zaken en Klimaat
Mevrouw mr. drs. M.A.M. Adriaansens
Bezuidenhoutseweg 73,
2594 AC Den Haag

Betreft: digitalisering, mensen met EHS en VN-verdrag Handicap

14 juli 2023

Geachte mevrouw Adriaansens,

De Stichting EHS vraagt al jarenlang aandacht voor de negatieve effecten van digitalisering en draadloze communicatie in het algemeen en voor mensen met EHS in het bijzonder.² We doen dat onder meer door middel van bijdragen aan Internetconsultaties, brieven aan Kamercommissies en brieven aan de ministeries van EZK en VWS. Zie bijvoorbeeld onze recente [reactie op de internetconsultatie 3,5GHz](#).

Daarbij hebben we steeds naar voren gebracht dat er wat betreft de schadelijkheid van EMV voor de gezondheid beneden de gehanteerde blootstellinglimieten geen wetenschappelijke consensus bestaat. Er zijn onderzoeken die geen schadelijke effecten van blootstelling aan Elektromagnetische Velden (EMV) vinden, maar er zijn ook vele onderzoeken die dat wel doen. Bij iedere nieuwe internetconsultatie zijn er weer nieuwe wetenschappelijke bevindingen die wijzen op gezondheidseffecten. Ook hebben we telkens weer gewezen op de gevolgen van de steeds verdergaande digitalisering voor mensen met EHS.

Na gedegen voorbereidende oriëntatie is ons recent gebleken dat het ministerie van EZK jarenlang ten onrechte voorbij is gegaan aan de kwetsbare positie van elektrogevoeligen. Dit omdat deze groep volledig onder de reikwijdte van het VN-verdrag Handicap en de Wet gelijke behandeling op grond van handicap of chronische ziekte (Wgbh/cz) valt.

Graag zouden wij daarover met uw ministerie in overleg willen treden.

Mensen met EHS en digitalisering

Wereldwijd zijn er steeds meer mensen die nu al ziek zijn door de overdaad aan draadloze

² De Stichting EHS behartigt sinds 2007 de belangen van de vele mensen met EHS die ziek worden van de Elektromagnetische Velden (EMV) van draadloze communicatie.

communicatie. EHS-symptomen zijn: hoofdpijn, concentratieproblemen, slaapproblemen, depressie, gebrek aan energie, vermoeidheid en griepachtige symptomen.³ Deze klachten kunnen ernstig zijn en het functioneren belemmeren. Uit onze ervaring blijkt dat het in extreme gevallen kan leiden tot suïcide.

De Stichting EHS schat het aantal mensen met EHS in ons land op 3%. Dit komt overeen met de resultaten van [onderzoek uit 2016](#) van Kantar Public. De Stichting EHS weet uit ervaring dat het aantal elektrogevoeligen almaar toeneemt.

Het [Kennisplatform EMV](#) bevestigt dat de klachten die elektrogevoeligen ervaren reëel en ernstig kunnen zijn en de kwaliteit van leven nadelig beïnvloeden. Ook het ministerie van EZK heeft eerder benoemd dat de klachten van mensen die aangeven gevoelig te zijn voor EMV reëel en ernstig kunnen zijn. Het ministerie heeft echter nagelaten daadwerkelijk iets te doen aan de kwetsbare positie van deze groep. Integendeel, EZK heeft aangegeven - ter geruststelling van bezorgde burgers die hebben aangegeven ver onder de ICNIRP-limieten gezondheidsklachten te hebben - deze (wetenschappelijk omstreden) ICNIRP-normen wettelijk vast te willen leggen.⁴

Mensen met EHS moeten blootstelling aan de straling van draadloze apparatuur zoveel mogelijk vermijden door het uitschakelen van de bron en het meer afstand houden of afschermen van de bron (zo adviseren ook het Kennisplatform EMV en de GGD). De eigen woning is voor hen meestal relatief veilig te maken (bedraad internet, vaste telefoon, afschermen etc.). Buitenshuis hebben zij echter geen bescherming tegen de alom aanwezige straling van wifi, smartphones, smartwatches, zendmasten e.d. Zij ervaren vaak problemen op het werk, in het onderwijs, in het openbaar vervoer, in de zorg, in de horeca, in winkelcentra, et cetera.

Het ministerie van EZK stimuleert en faciliteert de invoering van draadloze technologie via een sterke inzet op verdere digitalisering. Noodgedwongen trekken elektrogevoeligen zich hierdoor steeds verder terug uit de maatschappij. Deelneming op gelijke voet aan het maatschappelijk leven is voor hen onmogelijk.

VN-verdrag Handicap en mensen met EHS

Het VN-verdrag Handicap is er op gericht dat iedereen volwaardig mee moet kunnen doen aan de samenleving. De samenleving moet voor iedereen toegankelijk zijn. De Stichting EHS stelt dat dit niet het geval is voor EHS'ers en dat wat betreft deze groep in zeer veel gevallen sprake zal zijn van een verboden onderscheid op grond van de Wgbh/cz.

1) De Stichting EHS heeft hierover contact gezocht met het ministerie van VWS. Bij dit ministerie is de coördinerende verantwoordelijkheid voor de implementatie van het VN-verdrag Handicap belegd. Het ministerie van VWS adviseerde ons om als eerste vervolgstap een gesprek te hebben met koepelorganisatie leder(in).

³ Deze symptomen zijn opgenomen in EUROPAEM EMF Guideline 2016 for the prevention, diagnosis and treatment of EMF-related health problems and illnesses.

⁴ [Actieplan digitale connectiviteit](#), pagina 25.

2) Ieder(in) bevestigde ons dat mensen met EHS onder de reikwijdte van het VN-Verdrag Handicap en de Wgbh/cz vallen en gaf ons het advies ook te gaan praten met het College voor de Rechten van de Mens (College).

3) Ook het College bevestigde ons vervolgens dat elektrogevoeligen onder de reikwijdte van het VN-verdrag Handicap en de Wgbh/cz vallen en zich daarop kunnen beroepen. Het College gaf aan de positie van deze groep mee te willen nemen in hun lopende programma digitalisering. In de contacten met Ieder(in) en het College heeft de Stichting EHS ook ter sprake gebracht dat er op dit moment wat betreft de schadelijkheid van EMV voor de gezondheid geen wetenschappelijke consensus bestaat. Zowel Ieder(in) als het College bevestigden ons vermoeden dat het VN-verdrag en de Wgbh/cz het voordeel van de wetenschappelijke twijfel aan mensen met EHS geven.

Het College meldde ons dat bij de beoordeling van een klacht vooral wordt gekeken naar de sociale belemmeringen die iemand ondervindt als gevolg van zijn aandoening, en minder naar de medisch-wetenschappelijke aanduiding daarvan.⁵ In twee oordelen uit 2020 geeft het College expliciet aan dat EHS een handicap of chronische ziekte is in de zin van de Wgbh/cz.

4) Vervolgens hebben we ons opnieuw gewend tot het ministerie van VWS. Het ministerie van VWS heeft ons in een e-mailbericht van 19 mei j.l. aangegeven zich aan te sluiten bij de bevindingen uit onze contacten met Ieder(in) en het College dat mensen met EHS net als ieder ander recht hebben op toegankelijkheid en inclusie.

Betekenis voor het ministerie van EZK

De overheid is gehouden aan het VN-verdrag Handicap. Uit de bevestiging van onze stelling door het ministerie van VWS, Ieder(in) en het College voor de Rechten van de Mens concludeert de Stichting EHS dat uw ministerie de positie van mensen met EHS niet langer meer kan negeren. In uw beleid en regelgeving omtrent digitale zaken en draadloze communicatie zal voortaan ook nadrukkelijk aandacht moeten zijn voor de vereisten zoals neergelegd in het VN-verdrag Handicap.⁶

De Stichting EHS gaat er van uit dat zij daarbij door uw ministerie zal worden betrokken.⁷ Dat zal ook in belangrijke mate bijdragen aan de bevordering van de bewustwording van de positie en de rechten van mensen met EHS.⁸ Hiermee zal een belangrijke en essentiële eerste stap worden gezet op weg naar inclusie en toegankelijkheid voor deze groep.

Het beleid en de regelgeving met betrekking tot digitale zaken is vanuit uw ministerie consequent gericht op het mogelijk maken van steeds verdergaande draadloze communicatie. Dit op een

⁵ Het College: Volgens het Hof van Justitie EU heeft een handicap mede betrekking op een aandoening die leidt tot beperkingen die in wisselwerking met diverse drempels de betrokkene belet volledig, daadwerkelijk en op voet van gelijkheid zijn functie uit te oefenen. Zie bijvoorbeeld HvJ EU 11 april 2013, C-335/11, punt 38 (HK Danmark) en HvJ EU 18 december 2014, nr. C-354/13, punt 59 (Kaltoft/Billund Kommune).

⁶ Zie de [handreiking wetgeving en VN-verdrag](#) van het College voor de Rechten van de Mens.

⁷ Zie de algemene verplichting in artikel 4 lid 3 van het VN-verdrag Handicap.

⁸ Zie artikel 8 van het VN-verdrag Handicap.

voorwaardenscheppende en verplichtende manier. Het effect hiervan is dat de positie van mensen met EHS telkens weer verder verslechtert.

Qua regelgeving speelt op korte termijn het openstellen van de 3,5 GHz band. Die voorgenomen openstelling zal leiden tot een verdere verdichting van de mobiele telecomnetwerken. Zo wordt hiermee ook de (brede) uitrol van de zogenaamde smart cells mogelijk. De openstelling van de 3,5 GHz band zal dan ook leiden tot een ernstige verslechtering van de positie van EHS'ers en hen in een nog groter sociaal isolement brengen. Dit terwijl uit het VN-verdrag Handicap volgt dat er geen maatregelen mogen worden genomen die de positie van een groep verslechteren.⁹ Wij vragen u dan ook om zich aan deze verdragsverplichting te houden en voor dit moment de voorgenomen veiling en uitrol van de 3,5 GHz band aan te houden.

Voor wat betreft het beleid en regelgeving dat na de ratificatie van het VN-verdrag Handicap in 2016 tot stand is gekomen en nog niet volledig is uitgevoerd vragen wij u op dit moment om dit alsnog te toetsen aan de vereisten van het VN-verdrag en zo nodig daarmee in overeenstemming te brengen. In dat kader verzoeken wij u de dekkingsgraad verplichting van 98% voorlopig op te schorten en externe partijen daarover te informeren.

In breder perspectief roept dit alles de principiële vraag op of de grenzen van de groei rond draadloze connectiviteit niet al lang zijn bereikt c.q. overschreden. En of uw ministerie zich in beleid en regelgeving voortaan niet vooral moet gaan richten op (het stimuleren van) andere veiliger vormen van digitale connectiviteit.

Voor de goede orde merken we nog op dat we een afschrift van deze brief zullen sturen naar het ministerie van VWS, de Vaste Kamercommissies van EZK en VWS, naar het College voor de Rechten van de Mens en naar Leder(in).

Graag zouden we over het voorgaande met uw ministerie in overleg willen treden.
In afwachting van uw reactie,

Met vriendelijke groeten,

Rob van der Boom
Voorzitter Stichting EHS

Rob.vanderboom@stichtingEHS.nl

⁹ Zie artikel 4 lid 1 onder c en d van het VN-verdrag Handicap.